

Redaktionen för *Statsvetenskaplig tidskrift* har ombett ett antal erfarna professorer i ämnet att, med fria händer, skriva en betraktelse över forskningsläget inom sitt eget specialområde. Dag Anckars uppsats om forskning i komparativ politik är den andra i serien. Den första i serien, Axel Hadenius uppsats om demokratiseringsforskning, publicerades i förra numret.

■ Jämförande politik – vad är det?

DAG ANCKAR¹

ABSTRACT

Comparative Politics – What Is It? Comparative politics is the only one of the political science subdisciplines that is defined in methodological rather than substantive terms. Since, however, scientific enterprises are always and unavoidable comparative, any emphasis on comparison and comparative method is certainly less than helpful in attempts to grasp the meaning of the term “comparative politics”. According to general usage in political science, comparativists are engrossed in political similarities and differences between countries; this lexical definition, however, corresponds poorly with stipulative definitions embedded in the practice of research. For one thing, by performing important hypothesis-generating and similar tasks, studies of one case form a central and integrated feature of comparative politics. Furthermore, much comparative research moves on the levels of individuals and groups, and makes use of countries as contexts rather than units. As political science has matured to be a nomotetic discipline, aiming at the building of empirically falsifiable explanatory theory, the crossing of borders in space and time has become a necessity, and comparative politics is today much more than an isolated political science compartment only.

Det vetenskapliga studiet av politik har genomgått och genomgår många förändringar, som relaterar till annorlunda och nya konceptioner av själva politiktermen, till metodiska nyvinningar, till det omgivande samhällets syn och krav på disciplinen, m.fl. omständigheter. En trend som varit tydlig sedan vidpass 1970-talet och som alltfört vinner i tydlighet är att den s.k. jämförande politikens ställning inom disciplinen blir viktigare och t.o.m. central. “Comparative politics should be a central, if not *the* central, concern of political science”, heter det i en auktoritativ lärobok om det komparativa politikstudiet (Peters 1998: 212). När författaren därtill ännu säger att “the future of comparative politics is important for the future of the discipline of political science” (Peters 1998: 214) och att “comparative politics should be a growth industry

1 Professor emeritus Dag Anckar är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Åbo Akademi.
E-post: Dag.Anckar@abo.fi

Uppsatsen återger ett föredrag av författaren vid den 14:e Nordiska kongressen i statskunskap, Reykjavik, 11-13 augusti 2005. Smärre stilistiska ändringar har införts.

within political science” (Peters 1998: 225), formulerar han tankar som i dag delas av väldigt många. “Arguably there is not a concept that is more central to the substance matter of the ‘political’ than democracy”, skriver, i ett sammanhang, Hans Keman, som fortsätter med att notera att studiet av just demokrati är en typisk uppgift för den jämförande politiken (2002: 37).

Populariteten till trots är etiketten “jämförande politik” på olika sätt problematisk. Fråga är härvid ingalunda enbart därom, att beteckningen saknar mening i språkligt hänseende – politikens institutioner och aktiviteter kan jämföras, men de kan inte jämföra (Johnson 1989: 111). Fråga är fastmer därom, att beteckningens substantiella innebörd är diffus. Inom den rådande diskursen råder för all del ingen stor oklarhet härom – jämförande politik är, menar man på olika håll, ett studium av flera länder. Denna uppfattning är tämligen inarbetad och tämligen allmänt accepterad. “The goal of comparative politics is to encompass the major political similarities and differences between countries”, heter det i en läroboksframställning (Hague – Harrop 2004: 69); komparativa studier kännetecknas av “ett antagande om att det finns likheter eller skillnader mellan länder som är viktiga att studera för att få förståelse för politik”, står det i en annan lärobok (Denk 2002: 7). När Kenneth Newton i en presentation av *European Consortium for Political Research* skriver att tyngdpunkten i organisationens verksamhet “has been not just on political science or on teaching and research, but on comparative approaches to the subject” (1991: 449), gör han sig otvivelaktigt till tolk för samma uppfattning – vad han säger är att organisationen vill främja en vetenskaplig verksamhet, där länder jämförs med varandra. Ibland ersätts landtermen med uttryck som “political system”, “nation-state” eller “government” (t.ex. Scarrow 1969), men i sak ändrar detta ingenting. Att vara komparativist innebär med detta kriterium, några exempel följer, att man frågar varför vissa länder är mer demokratiska än andra (Hadenius 1992), att man frågar varför vissa demokratier är s.k. majoritetsdemokratier medan andra är s.k. konsensusdemokratier (Lijphart 1984, 1999), eller att man frågar varför vissa demokratier har mer fragmenterade partisystem än andra (C. Anckar 1998). Uttryckligen är det härvid det gränsöverskridande elementet som gör en framställning komparativ – inomnationella jämförelser anses i gängse språkbruk inte falla inom det jämförande politikstudiets ram (Rose 1991: 446-447). I detta studium av flera länder kan forskarens eget hemland naturligtvis ingå, om än landet, å andra sidan, på intet sätt behöver ingå i den krets av länder som studeras. Ibland tas dock precis konfrontationen mellan det “egna” och det “främmande” som en intäkt för det komparativa studiet – “one can greatly improve insights in one country by immersing oneself in at least one other country”, lyder en i den komparativa politiklitteraturen ofta återopad formulering (Daalder 1987: 16).

Emellertid är denna länder-som-studieobjekt definition inte övertygande. Den är snarast konstig, och det huvudsakliga syftet med denna uppsats är att ifrågasätta definitionen och visa på dess otillräcklighet. Någon ersättande och mer adekvat definition skall dock inte framläggas. Uppsatsens budskap, som gärna kan framträda redan här, är att jämförande politik rimligtvis inte längre i dag kan uppfattas vara en avgränsad och specifik underavdelning av det statsvetenskapliga studiet, en avdelning som andra avdelningar, varken mer eller mindre legitim och berättigad. Budskapet är att jämförande politik har kommit att och bör spänna över så vida fält av det statsveten-

skapliga studiet, att rågången mellan jämförande politik och politikstudiets andra områden har blivit oprecis, diffus, trubbig och konturlös. Frågan vad "jämförande politik" egentligen är, har därmed blivit svår att besvara, den har även, på sätt och vis, blivit mindre angelägen. Detta gäller därför att termen numera avser eller i varje fall borde avse ett stadium som inte är speciellt och egenartat, utan är, eller i varje fall borde vara, ett statsvetenskapligt allmångods, ett sätt att tänka och förfara som täcker mycket snarare än litet och som konstituerar en regel snarare än ett undantag. Uppsatsen instämmer m.a.o. i de positiva omdömen som refererats ovan om den jämförande politikens betydelse; den instämmer däremot inte i det gängse sättet att definiera och avgränsa jämförande politik.

Uppsatsen har fem avdelningar. Denna introduktion följs av en andra avdelning, som diskuterar frågan huruvida det jämförande greppet i sig och de metoder som följer med greppet kan vara faktorer som definierar jämförande politik och alltså anvisar det jämförande politikstudiet en egen plats på statskunskapens problemlista. En därpå följande tredje avdelning inleder en närkamp med den nyssnämnda föreställningen att det speciella med jämförande politik är ett studium av flera länder; avdelningen dröjer vid den för den gällande definitionen generande omständigheten att jämförande politik jämväl måste härbärgera studier av ett land. Den nyssnämnda närkampen fortsätter i uppsatsens fjärde avdelning, som med en lärdomshistorisk ansats förfäktar tanken att det jämförande politikstudiet via statskunskapens utveckling i nomotetisk riktning har expanderat på ett sätt som varit ägnat att avlägsna skrankorna mellan jämförande politikforskning och annan politikforskning. Avdelningen förfäktar jämväl tanken att forskningens praktik gjort länderdefinitionen obsolet, i det en myckenhet sådan forskning som på rimliga grunder måste uppfattas höra inom jämförande politik inte håller sig till definitionens krav på länder som analysenheter. En femte avdelning har karaktären av en kort slutkläm, som upprepar och understryker uppsatsens centrala tes om den jämförande politikens primat och därmed dess osynlighet.

Närmandesätt och metod

Av de områden som statskunskapen vanligen anses sönderfalla i, är jämförande politik det enda som har en metodologisk i stället för en substantiv benämning (Lijphart 1971: 682). Man kunde därför lätt förledas att tro att metodologiska omständigheter ger genren dess särprägel, och särskilt närliggande är naturligtvis tanken att det jämförande politikstudiet i särskild mån kännetecknas av en "jämförande" ambition. Emellertid är denna föreställning, detta blir snabbt uppenbart vid en stunds eftertanke, alldeles ohållbar. Det vetenskapliga arbetet är nämligen alltid jämförande, och är det genomgående i sina olika faser och processer. Sålunda är det en grundläggande vetenskaplig uppgift att definiera begrepp, och redan denna grundläggande uppgift såväl förutsätter som föreskriver komparation: det som skall definieras måste jämföras med det från vilket det skiljer sig (Merkl 1970: 4). Komparationens ofrånkomlighet i statskunskapen framhölls, med glasklara formuleringar, redan år 1966 av Gabriel Almond i ett ofta citerat anförande inför det amerikanska statsvetarförbundet, i vilket Almond deklarerade att "it makes no sense to speak of a comparative politics in political science, since if it is a science, it goes without saying that it is comparative in its

approach” (Almond 1966: 878). “Comparison”, fortsatte Almond, “whether it be in the experiment, in the analysis of the results of quantitative surveys, or in the observation of process and behavior in different contexts in the real world, is the very essence of the scientific method” (Almond 1966: 878).

Helt liknande tongångar klingar i ett inlägg från ungefär samma tid av Harold Lasswell, som framhåller att ett närmandesätt, om det skall anses vara vetenskapligt, måste vara “unavoidably comparative” (1968: 3). I själva verket kan räckor av likalydande uttalanden framletas ur litteraturen. “All investigations of cause and effect are by nature comparative”, lyder sålunda en formulering i en här redan återopad färsk lärobok (Hague – Harrop 2004: 69). De första orden i Mattei Dogans och Dominique Pelassy’s kända arbete *How to Compare Nations* lyder: “To compare is a natural way of thinking” (1984: 3); författarna fortsätter med att parafasera René Descartes, varvid de säger: “I think, consequently I am comparing” (1984: 3). “All knowledge is comparative”, understryker, för sin del, John Gerring (2005: 182), och Stein Kuhnle och Stein Rokkan framhåller i en lärdomshistorisk essä att “whatever the method, any systematic treatment of politics must resort to comparative analysis” (1978: 152). En bred enighet föreligger därom, att ett jämförande inslag är både naturligt och nödvändigt i det vetenskapliga arbetet – den konklusion som härur följer, är att föresatsen att jämföra inte kan avgränsa den jämförande politikens fält. Fältet delar sin metodologiska bestämning med många andra fält, och bestämningen saknar därför en kontur.

När så är fallet, framstår jämväl tanken på en avgränsning i termer av metod som förfelad – om den jämförande ambitionen finns överallt, måste samma rimligtvis gälla de metoder man kan bruka för ambitionens förverkligande. Ändå är det ur uppsatsens syfte nödvändigt att här något beröra frågan om det komparativa politikstudiets metoder, och två inlägg av Arend Lijphart utgör en lämplig upphängningspunkt. Inläggen tillkom på 1970-talet; de har till dels blivit skolbildande och de har bidragit till att definiera debattens gränser och innehåll. I en artikel med titeln “Comparative Politics and the Comparative Method”, publicerad år 1971, pekade Lijphart på fyra olika vetenskapliga tillvägagångssätt, nämligen den experimentella metoden, den statistiska metoden, den jämförande metoden och fallstudiemetoden. Den jämförande metoden ville han definiera “as a method of discovering empirical relationships among variables” (1971: 683); metodens logik var härvid den samma som den experimentella metodens logik, och från den statistiska metoden skiljde sig den jämförande metoden endast däri, att den handskades med ett mindre antal fall (1971: 684). Lijphart påpekade att den jämförande metoden nog konfronterade ett alldeles särskilt problem, innefattat i formeln “many variables, small N” (1971: 686), men det är viktigt att notera att han detta till trots på intet sätt satte likhetstecken mellan jämförande politik och jämförande metod. “In comparative politics, other methods can often also be employed, and the comparative method is also applicable in other fields and disciplines”, skrev han (1971: 690).

Några år senare, 1975, återkom Lijphart till temat i en uppföljande artikel med titeln “The Comparable Cases Strategy in Comparative Research”. Som titeln angav, var Lijphart nu mogen att peka ut en särskild metod och argumentera för dess särskilda hemortsrätt och dess centrala position i studiet av jämförande politik. “I now think that it is more appropriate to reserve the term comparative method to the compara-

ble-cases strategy” skrev han (1975: 163); denna strategi beskrev han, med en litet omständlig definition, som “the method of testing hypothesized empirical relationships among variables on the basis of the same logic that guides the statistical method, but in which the cases are selected in such a way as to maximize the variance of the independent variables and to minimize the variance of the control variables” (1975: 164). Vad han talade om var alltså ett sökande, baserat på konstanthållanden, efter olikheter i likhet – metoden, med rotfästen i John Stuart Mills framläggningar av “method of difference” och “method of concomitant variations” (Lijphart 1975: 164; Faure 1994: 316-320; Denk 2002: 57-61), har följdriktigt ansetts beteckna en “most-similar-system” design, där sådana system jämförs som är olika i det avseende som särskilt intresserar, men lika i andra på saken eventuellt inverkan omständigheter. Metodens särskilda egenskaper och för komparation tillrättalagda egenskaper belyste Lijphart via en genomgång av olika avseenden i vilka metoden enligt hans mening överträffade den statistiska metoden (1975: 165-172).

Lijpharts syn på most-similar-system närmandesättets centrala position inom jämförande politik har naturligtvis inte stått oemotsagd. Den praktik som utvecklats kring konsten att jämföra länder har sålunda tagit föga intryck. Den har varit en annan, och har inräknat en mängd andra metoder, inte minst den statistiska – i lärda journaler kan man titt och tätt snubbla över meningsutbyten mellan företrädare för det ena eller det andra synsättet (t.ex. Berg-Schlosser 2003, Welzel – Inglehart 2003). En viktig principiell invändning mot laborerandet med “comparable cases” levererade Adam Przeworski och Henry Teune i boken *The Logic of Comparative Social Inquiry*, utkommen redan år 1970, d.v.s. innan Lijpharts metoduppsatser såg dagens ljus. En egentlig polemik mot Lijphart ingick Przeworski och Teune därmed inte in på, däremot nog på en allmän polemik mot det synsätt Lijphart skulle komma att företräda. Polemikens innebörd var, helt enkelt, att de konstanthållanden, via likheter, som most-similar-system metoden förutsätter, inte låter sig göras i samhälls- och politikvetenskapernas värld. Förvisso gäller, hävdade författarna, att olikheterna mellan likartade länder är få till antalet, men olikheterna är dock alltid tillräckligt många för att omöjliggöra ett effektivt konstanthållande och därmed en effektiv kontroll (1970: 34). Vad Przeworski och Teune ville peka på, var alltså ett överdetermineringsproblem. Problemet har uppmärksammats i metodlitteraturen med litet olika betoningar – det ges författare som delar Przeworskis och Teunes bekymmer (t.ex. Meckstroth 1975), och det ges författare som anser bekymren vara överdrivna (t.ex. Dogan – Kazancigil 1994: 8-9; Martz 1994: 254-255; D. Anckar 1996: 16-17). Frågan har en blott indirekt relevans för tematiken i denna uppsats och skall därför inte här dryftas vidare. Två andra omständigheter bör emellertid kort nämnas som ansluter till Przeworskis och Teunes inlägg och som är ägnade att ifrågasätta varje föreställning om en särskild komparativ metod.

För det första illustrerar det förfaringssätt Przeworski och Teune drog en lans för i sitt arbete, nämligen en “most-different-systems” design (1970: 34-35), det redan ovan nämnda faktum att Lijpharts komparativa metod har konkurrenter, och följaktligen inte har burskap som den dominerande metod som kunde definiera området jämförande politik. Przeworskis och Teunes förslag har i själva verket vitsordats som “a genuine innovation” och “one of the most important proposals to be found in the

literature on comparative analysis” (Meckstroth 1975: 136), och om förslaget, inriktat på ett sökande efter likhet i olikhet, kan sägas att det, på sätt och vis, uttryckligen inviderar en länderkomparation, där olikheter kan förväntas uppträda på ett helt annat sätt än mellan enheter på subnationell nivå. I denna mening är förslaget mer än “most-similar”-metoden förenligt med synen på jämförande politik som ett studium av länder. Samtidigt gäller förvisso, för det andra, att förslaget uttryckligen syftar till ett bortseende från den analysnivå där länder befinner sig, till ett sökande efter likheter som existerar, olikheter i systemhänseenden till trots (Przeworski – Teune 1970: 35-39). I praktiken innebär detta en fokusering på den individuella analysnivån, på likheter som existerar individer och grupper emellan. Jämförelser mellan länder finns alltså här med i bilden endast på ett mycket speciellt sätt – jämförelser föranstaltas i syfte att bortse från den effekt länder utövar.

De tvivelsmål som här yppats om Lijpharts framläggning av en särskild komparativ metod kan och bör generaliseras. Jämförelser sker alltid på vissa sätt, med nyttjande av vissa tekniker och metoder. Man kan t.ex. närma sig studiet av jämförande politik från ett modellperspektiv – Jan-Erik Lane och Svante Ersson gör precis detta i sitt fina arbete *Comparative Politics* (1994), som i modeller, ägnade att förklara staters stabilitet och produktivitet, sammanför strukturella, institutionella, och aktörsrelaterade faktorer. Ett sådant perspektiv, och andra, kan dock inte vara förbehållet något visst enskilt segment av det statsvetenskapliga studiet. Om, vilket vi har sagt, den jämförande ambitionen är allestädes närvarande, så att all vetenskaplig verksamhet är jämförande, då måste också den metod eller de metoder som förverkligar jämförelser vara allestädes närvarande. Och när de är det, kan de inte, lika litet som den ambition de skall förverkliga, definiera området. Metoderna är redskap som behövs överallt. I och för sig, kunde man mena, drar ett jämförande studium av länder och därmed ofta även av kulturer med sig speciella problem och speciella problemlösningar – man kunde sålunda hänvisa till bruket av Booleska analysmetoder, specifikt utvecklade för komparativ analys (Ragin 1987, Denk 2002: 66-72, Peters 1998: 162-171), man kunde överhuvudtaget hänvisa till den problematiska frågan om komparativ validitet (t.ex. Denk 2002: 49), man kunde hänvisa till de särskilda aspekter av denna validitet som fångas upp av termerna “travelling problem” (Sartori 1991, Peters 1998: 86-93, Denk 2002: 79-82) och “conceptual stretching” (Sartori 1970, Collier – Mahon 1993). Dessa metoder har dock givetvis jämväl andra om än kanske mindre tydliga applikationsområden än jämförelser mellan länder, och de kan redan därför på intet sätt ligga till grund för en definition av jämförande politik.

Fallstudier – jämförande politik?

I empirisk vetenskaplig forskning gäller naturligtvis, i princip, att antalet fall gärna skall vara så stort som möjligt. “Plenitude” bör därmed vara en nyckelterm i vetenskaplig forskning – propositioner kan testas med desto större framgång, ju fler referenspunkter forskaren kan hänga upp sitt resonemang på (Gerring 2005: 182-184). Idealiter skall därmed den statsvetenskapliga forskningen, när och om den studerar länder, inkludera mer eller mindre världens alla länder (t.ex. Vanhanen 1990, 2003; C. Anckar 2004). Ofta, t.o.m. väldigt ofta, reser dock arbetsekonomiska och andra lik-

nande skäl hinder för ett heltäckande eller närapå heltäckande studium, och det blir nödvändigt att göra ett urval och att därmed nedbringa antalet N. I en sådan nedtrappning bjuder olika nivåer på olika och särskilda metodiska problem, om vilka forskaren bör vara medveten. Sålunda har man gjort gällande att stränga villkor måste gälla, om man vill göra uttalanden om kausalitet på basen av ett studium av blott få fall (Lieberson 1991), och de inom den jämförande genren ganska vanliga binära komparationerna är, som Lauri Karvonen övertygande har visat, notoriskt överdeterminerade (Karvonen 2005; se även D. Anckar 2005). De metodiska fallgrupparna till trots är ju ändå inte tvekan därom, att fråga i dessa fall är om jämförelser och ett jämförande studium. Jämförelser kan vara bättre (d.v.s. bygga på många fall) och sämre (särskilt två fall), men de är dock jämförelser. Fall jämförs med varandra, och slutsatser formuleras som utgår från jämförelsens resultat.

Från denna utgångspunkt kan det te sig konfunderande att många betraktare är både benägna och villiga att inkludera jämväl fallstudier, d.v.s. studier av blott ett land, i den jämförande politikens fatabur. Inkluderandet sker ofta med kraft och övertygelse: “the single country study is likely to remain a central feature of comparative politics for a very long time”, skriver t.ex. Peters (1998: 64). Hur kan, den frågan bör man i anledning härav ställa, ett studium av ett land vara ett centralt drag i en verksamhet som syftar till att studera flera länder? Har inte, för att föra frågan vidare, de rätt som inte gärna vill ge fallstudien en hemortsrätt inom jämförande politik, utan tvärtom menar att det kan förefalla tvivelaktigt och nästan paradoxalt att inkludera fallstudier bland de strategier som står komparativister till buds. Fallstudier, framhåller t.ex. Mattei Dogan och Dominique Pelassy, tenderar fästa en särskild vikt vid det som är unikt, och framtar därmed kunskapsbidrag som blott med möda kan integreras med en komparativ disciplin (1984: 107).

Andra bedömare intar som sagt en mer generös hållning till studiet av enskilda fall. Ibland synes hållningen dock mindre väl underbyggd. Sålunda stöter man ibland i diskussioner av jämförande metod på argumentet att vetenskapen skall bygga på en falsifieringsstrategi, varvid ett fall, när och om det är ägnat att falsifiera en teori, är tillräckligt (t.ex. Agné 2004: 27-32). Om m.a.o. ett komparativt studium av politik har framtagit och bekräftat satsen att X förorsakar Y, så kan ett fall, när och om relationen mellan X och Y inte är för handen i detta fall, kullkasta och ogiltigförklara denna sats. Så kan man dock inte resonera inom de med nödvändighet probabilistiska samhällsvetenskaperna, som är tvungna att operera med mer eller mindre flytande tendensutsagor. Inom en sådan referensram falsifierar ett fall ingenting – det har i denna mening ingen jämförande funktion (t.ex. Galtung 1967: 505). Med en verifierande funktion är inte heller mycket bevänt. Ibland, särskilt i tidigare empiriska studier, när sökandet efter generaliseringar om politik ännu hade något av troskyldighetens prägel, träffar man förvisso på denna föreställning – den finns t.ex. i Pertti Pesonens doktorsavhandling från 1958, där författarens studie av studentväljare i de finska elektorsvalen är motiverad av en strävan att se om resultat som framkommit i de banbrytande amerikanska väljarundersökningarna från 1940-talet hade sin giltighet även i den finska avkroken av världen (Pesonen 1958). Att studera ett fall i verifieringssyfte medför dock inte någon anmärkningsvärd fördel – vad man i bästa fall ernår är en något, för att inte säga i minimal mån bättre underbyggd proposition.

Andra försvar för studiet av endast ett fall synes mer övertygande, och i dessa försvar har ett antal synpunkter framkommit, som inte här kan genomgå och refereras med någon större utförlighet. En vanlig metod i sådana utvecklanden av försvar är för övrigt att bedömare företer en lista över olika typer av fallstudier och sedan gör gällande att vissa typer är mer relevanta än andra för ett utvecklande av jämförande politik – greppet finns i en ofta citerad specialstudie av Harry Eckstein (1975), det finns i ett viktigt inlägg av Lijphart (1971: 691-693), där han säger att "certain types of case studies can even be considered implicit parts of the comparative method" (1971: 691), det finns i Peters ovannämnda och mycket fallstudievänliga framställning (1998: 62-65). Ett försvar är att ett studium av ett fall, när det i detalj klarlägger fallets anatomi, kan vara ägnat att framta idéer och hypoteser att pröva i framtida jämförande forskning – fallstudier har, skriver Giovanni Sartori, ett värde som "hypothesis-generating inquiries" (1991: 252). Ett närbesläktat argument går ut därpå, att ett enskilt fall kan utväljas för studium därför att just detta fall antas ha en egenskap eller egenskaper som kan bygga ut och berika den teori som gäller för området i fråga (tex. Smelser 1973: 56). I sin här tidigare flera gånger omnämnda lärobok i jämförande politik hänvisar Peters (1998: 62) till Alexis de Tocquevilles berömda studie av den amerikanska demokratin, och menar att den egentligen är ett typexempel på denna strategi – ett annat exempel från ett mycket annorlunda sammanhang kan vara Harto Hakovirtas avhandling (1976) om Finlands neutralitetspolitik, designad som en studie av ett inom neutralitetsteorin avvikande fall. Peters nämner även en annan men ändå liknande strategi, där man prövar en teori i ett särskilt problematiskt sammanhang, varvid tanken är att om teorin överlever en sådan problematisk konfrontation, kan den förväntas fungera även i andra och tacksammare sammanhang. Många fallstudier av Japan, säger Peters (1998: 64), skall förstås mot denna speciella bakgrund. Låt oss här tillägga att ett djupgående studium av ett särskilt fall kan ha ett speciellt värde när man vill få ett grepp om den mekanism, av kulturellt, ekonomiskt, socialpsykologiskt eller annat slag, som överför orsak i verkan. Ofta kan givetvis olika mekanismer fungera parallellt eller komplettera varandra, varvid blott ett närgånget detaljstudium kan sortera fram den riktiga tågordningen.

De exempel som här anförts visar tveklöst att fallstudier på olika sätt kan vara instrumentella och till gagn i det jämförande studiet av flera länder. Fallstudierna tillhandahåller tankeföda, prövar terränger, slipar hypoteser, preciserar gränser. Vad dessa konstateranden då yttermera visar, är att gränsen mellan studiet av ett fall och flera fall egentligen bara är en gräns mellan olika faser och skeden i en forskningsprocess (Gerring 2004) – via ett jämförande studium av flera fall kan man arbeta fram och testa generaliseringar om politiskt liv och politiska institutioner, via fallstudier kan man inskaffa en förförståelse av hur sådana generaliseringar kan se ut samt en uppfattning om de mekanismer som bearbetar dessa generaliseringar. Fallstudier är, så kunde man kanske uttrycka saken, underordnade men nyttiga. I ett sökande efter generaliseringar är det nödvändigt att jämföra och pröva och leta sig utanför och t.o.m. långt utanför det enskilda fallets ramar. Sökandet kan emellertid underlättas och främjas av insikter som springer fram ur en forskning i just enskilda fall. I sin introduktion till en antologi om statskunskapens utveckling i olika länder skriver John Gunnell och David Easton att syftet med volymens länderstudier är "to provide a ba-

sis for later critical and comparative analysis” (1991: 3); liknande utsagor, vittnande om fallstudiernas betydelse som byggstenar, återkommer i de flesta arbeten av motsvarande typ. Jämförande politik kan bedrivas utan fallstudier, men är, å andra sidan, på intet sätt främmande för fallstudier. Konstaterandet ställer onekligen definitionen av jämförande politik som ett studium av flera länder i en litet underlig dager.

Det skall tilläggas att vad som här sagts om fallstudier i tillämpliga delar äger giltighet även för rent teoretiska studier, begreppsbyggande och begreppsutvecklande studier samt för metodstudier. På samma sätt som empiriska fallstudier är studier av det nyssnämnda slaget instrumentella för syftet att bedriva ett så gott jämförande och empiriskt studium av politik som möjligt – det är naturligtvis till stort gagn för det jämförande studiet av politik om det kan utgå från och bygga på goda teorier, om det kan nyttja välvägränsade och precisa begrepp och typologier, och om det kan använda ändamålsenliga och riktiga metoder. Teori- och metodstudier är viktiga och oundgängliga, men de har detta värde som redskap att bruka i det jämförande studiet av politik. Det är m.a.o. inte fruktbart att betrakta utvecklandet av teorier, begrepp och metoder som aktiviteter som på något sätt är jämförbara med aktiviteten att bedriva en jämförande politikforskning och som i kraft av en sådan jämförbarhet bildar subkategorier vid sidan av subkategorin ”jämförande politik”. Fruktbarare och rimligare är att se de nyssnämnda aktiviteterna som specialavdelningar inom det allmännare och i själva verket vittomfattande området ”jämförande politik”. Avdelningarna är härvid avdelningar i anledning av att de har funktioner som i regel ligger tidigt i forskningsprocessen och som därmed är av förberedande, vägröjande och underlättande men naturligtvis inte på något sätt mindrevärd karaktär. De hör till och är integrerade med det som kallas ”jämförande politik”. Inom tillhörighetens ram är de tilldelade särskilda funktioner och uppgifter, men dessa undergräver inte och ifrågasätter inte utan snarare förstärker den tillhörighet om vilken är fråga.

Från egen stat till andras

Utpekandet av jämförande politik som ett statsvetenskapligt särområde motiveras och försvaras alltså i huvudsak därmed, att området intresserar sig för flera och därmed även för främmande länder. Att studera det egna landets politik är en sak, att studera jämväl politik i andra länder är en annan, och skillnaden skall synas däri, menar man, att forskningarna hänförs till och rubriceras under olika kategorier. En mening man förvisso kan ha om detta särhållande av eget land och andras, är att särhållandet är poänglöst; samma gäller därmed även för särhållandet av jämförande politik som en egen kategori. Det är denna mening som förfäktas här – meningen är att forskningen alltid, i princip, skall vara gränsöverskridande. Distinktionen mellan jämförande politik och annan politik är inarbetad och välkänd, men inte desto mindre onödig-bliven. Vill man förstå varför den finns och hur den har uppkommit, skall man gärna leta sig tillbaka några årtionden i den statsvetenskapliga disciplinens lärdomshistoria.

En avstamp kan härvid lämpligen tas i några översikter som Olof Ruin har levererat av statskunskapen i Sverige. Ruin gör där iakttagelsen att disciplinen länge har haft en etnocentrisk framtoning. I en beskrivning, tillkommen mot slutet av 1960-talet, heter det sålunda att “the major portion of political science research in Sweden is devoted

to Swedish conditions” (1969: 174). Beskrivningen återkommer i en senare uppsats, där Ruin hävdar att flertalet statsvetenskapliga studier i Sverige har rört sig på den nationella nivån och befattat sig uttryckligen med Sverige. Andra länder, främst belägna i Afrika, har väckt intresse endast “to some extent” (Ruin 1978: 172-173). I en tredje och än senare uppsats, inkluderad i en ganska färsk internationell utvärdering av statskunskapen i Sverige, har Ruin ånyo återkommit till temat, och han har nu noterat att disciplinen starkare än förr har härbärgerat internationella impulser och även i övrigt har internationaliserats, varvid för tiden fram emot 1990 bl.a. gäller att “studies solely concentrated on non-Swedish political systems also became more frequent” (2002: 43).

Det är möjligt att inslaget av etnocentrism har varit särskilt starkt i just den svenska statskunskapen, där en lång inhemsk tradition erbjudit ett visst skydd mot utländska impulser – att statskunskapen i Finland så snabbt och villkorlöst kapitulerade inför den behaviorala utmaning den ställdes inför på 1950-och 1960-talen har i varje fall ansetts vara en konsekvens av att landet egentligen saknade en egen statsvetenskaplig tradition (Nousiainen 1983: 194-197). Likafullt kan, förvisso med kvalifikationer, Ruins karaktäristik av Sverige generaliseras till att gälla jämväl statskunskapen på många andra håll. Statsvetare har tidigare, i olika länder, främst intresserat sig för det egna landets problem och politiska liv, och öppenheten för ett studium av jämväl främmande länder och förhållanden har, trots att den funnits, ändå varit begränsad. Slår vi t.ex. upp i det klassifikationsschema som var i bruk i de bibliografiska översikter av den statsvetenskapliga forskningen i Norden som brukade ingå i de tidiga årsboksvolymererna av *Scandinavian Political Studies* (1966-1977), finner vi att “jämförande politik” inte där har givits ställning av en egen statsvetenskaplig huvudkategori. Sådana kategorier är “Political Science”, “Political Thought”, “Government and Public Administration”, “Governmental Process”, “International Relations” och “Area Studies”; benämningen “Comparative Politics” dyker upp blott ställvis och i själva verket ganska sällan som en första eller andra rangens subkategori. I en statsvetenskaplig trendrapport från det tidiga 1960-talet, för att ta ett annat exempel, hette det, i en framställning om jämförande politik och internationell politik, att “Contrary to most fields of political science where problems are national in character or problems of a more general scope have been studied mainly from a national point of view, in both fields treated in this chapter the student endeavours to look across national frontiers” (Barents 1961: 53). Att aktiviteten att “look across national frontiers” var undantag och icke regel visas även därav, att det vid den tiden fanns ett behov inom ämnet att utge särskilda läroböcker om “utländsk statskunskap” (t.ex. Andrén 1965) eller “utländska statsskick” (Nyman 1965), samt därav, att man i tjänstetillsättningar, i ett bekant fall i Norge, kunde nedskriva komparativister under uttrycklig hänvisning till att statsvetenskapen skulle vara en “nationell” vetenskap (Kuhnle – Listhaug 1997: 225).

Allt detta blev under 1960-och 1970-talen mycket annorlunda. Kantringar skedde, ibland tidigare, ibland senare, ibland tvära, ibland mindre tvära, till förmån för en mer internationell och utblickande orientering. Norden hör till de håll där kantringen inträffade dröjande och blott stegvis. Ännu under det tidiga 1970-talet kunde författarna av en lärobok om nordisk politik med beklagande notera att de inte kände till ett enda större statsvetenskapligt arbete som på ett systematiskt sätt jämförde någon vik-

tig politikaspekt i de nordiska länderna (Lindblad -Wahlbäck – Wiklund 1972: 8), och när Sten Berglund och Ulf Lindström mot slutet av 1970-talet publicerade ett av de första tveklöst komparativa arbetena i nordisk statskunskap, kunde de med en lika illa dold som berättigad stolthet om sin forskning säga att "The study is comparative throughout and structured accordingly" (1978: 9). Ännu i dag, i förbigående kan detta noteras, representerar de nordiska sammanhangen ibland en kantring med förhinder. Det är sålunda ett ganska märkligt faktum att de stora nordiska maktutredningar som föranstaltats under senare år har tagit föga intryck av varandra utan snarast har ignorerat varandra (Bredsdorff 2004). På andra håll, som sagt, var svängningen mer fartfylld, och detta gäller kanske särskilt för den moderna statsvetenskapens föregångsland framom andra, nämligen USA. Vi skall citera en relevant beskrivning (Redford 1961: 756):

The Second World War became a turning point from American provincialism. Political science itself exploded into the world arena. The study of comparative government leaped quickly beyond old borders. Asia and Africa became as significant for study as Europe and the Americas. American-oriented students of public administration became students of comparative administration. Thus, for example, a student of things American, and interested in field administration, has now studied this subject in South Asian, French, and African settings.

Kantringarna skedde i nära anslutning till och inspirerades av en annan kantring, som är av metodologisk natur. Fråga är om den s.k. behaviorala revolutionen, som innebar ett nytänkande i en rad avseenden (Easton 1967: 16-18). Ett sådant var att forskningens ljuskägla för en tid gled från institutioner och strukturer till individer och grupper, ett annat, alldeles centralt för tematiken i denna uppsats, var en glidning mot ett sökande efter invarianser, samt en inriktning på ett systematiskt teoribygge på olika nivåer. Med denna sistnämnda glidning följde på ett naturligt och samtidigt alldeles nödvändigt sätt en horisontvidgning, utblickar mot andra och därmed främmande länder och politiska system. När och om invarianser om politik skulle sökas, måste, detta låg i invarianstänkandets natur, politikens företeelser uppsökas på olika håll och vridas och vändas på i ett jämförande perspektiv, ägnat att fastställa lagbundenheter där sådana fanns, och att förstå varför de ändå inte fanns överallt. Utforskandet av andra politiska system fick en definitiv funktion. "Comparative politics was to provide the discipline with a method and a perspective, which would lead to scientifically valid, testable propositions with a high explanatory power in both space and time", lyder en beskrivning av de förväntningar som gällde (de Meur – Berg-Schlosser 1994: 193); en annan förväntning var att jämförande politik skulle bidra till "the building of empirically falsifiable, explanatory theory" (Mayer 1989: 12). Frågan hur det jämförande politikstudiet egentligen har lyckats i dessa föresatser har väl bedömts litet olika; Sartoris ganska föraktfulla omdöme, enligt vilket "comparative politics is, to say the least, a disappointment" (1991: 225), är dock effektsökande och klart orättvist. Det viktiga i det sammanhang som här granskas är dock konstaterandet att den vetenskapliga utvecklingen initierade, efterfrågade, och drev på forskningen om politik i olika länder och på olika håll. Allmänt taget var helt enkelt fråga om uppkomsten av

en större och bredare insikt därom, att kumulativitetsproblemet i statskunskapen är nära förknippat med jämförande politik (Sjöblom 1997: 79)

Konsekvenserna av denna utveckling för det jämförande politikstudiet har varit dubbla. För det första har länderjämförelserna vunnit i tematisk utbredning, så att de, förutom att de blivit vanliga, har kommit att omfatta politikstudiets hela fält. Benämningen jämförande politik har i denna mening blivit mer eller mindre liktydig med empirisk statskunskap – närhelst en statsvetenskaplig frågeställning är empirisk, är den därmed, i princip, jämväl hemmahörande i den jämförande politikens sfär. Länder kan sålunda jämföras så att politiska variationer såväl förklarar som förklaras – ett klassiskt exempel är förstas Maurice Duvergers föreställning därom, att partisystem utformas av valsystem (1954). Även kan länder jämföras så att man frågar efter icke-politikens politiska konsekvenser – ett klassiskt exempel är Seymour Lipsets föreställning därom, att modernisering framtar demokrati (1959). Vidare kan länder jämföras så att man frågar efter politikens icke-politiska konsekvenser – exempel härpå kan vara många av de s.k. policystudierna, som utreder samhälls-effekter-av-politiska-åtgärdshelheter (t.ex. Castles – Lehner – Schmidt 1988; Lane – Ersson 1990). Och ännu, vilket är viktigt att notera, kan man förstas fråga i vilken utsträckning politiska faktorer konditionerar ett samspel mellan faktorer så att dessa nyssnämnda politiska faktorer antar en position av mellankommande eller intervenerande variabler. I sådana studier frågar man då, t.ex., om det spelar någon roll om samspelet mellan oberoende och beroende faktorer försiggår i en demokratisk eller en icke-demokratisk regim, eller i en majoritets-eller konsensusdemokratisk regim, eller i en parlamentarisk eller presidentiell regim (t.ex. Stepan – Skach 1994). Möjligheterna är naturligtvis väldigt många, och kan inte och behöver inte katalogiseras här.

För det andra har definitionen av jämförande politik som ett studium av flera länder blivit allt mer godtycklig. I en diskussion av definitioner och deras egenskaper tar Sartori en startpunkt i den bekanta distinktionen mellan lexikala och stipulativa definitioner, och han finner för sin del att distinktionen inte är fruktbar, inte minst därför att de lexikala definitionerna i allmänhet tenderar bli sammanfattande inventarier av tillgängliga stipulativa definitioner (1987: 257-260). Det finns en klar poäng i detta påpekande, och det har sin relevans för det tema som diskuteras här. Relevansen ligger emellertid däri, att den lexikala definitionen, även om den är i ett tillstånd av uppmjukning, inte ännu har tagit tillräckligt intryck av de stipulativa varianterna. En diskrepans kvarstår sålunda – den lexikala definitionen säger att fråga är om ett studium av flera länder, den stipulativa, den som formas av forskningens praktik och av de uppfattningar som gör sig gällande hos många av de som bedriver forskning, säger att fråga jämväl är om andra företeelser och omständigheter i olika länder. Skulle definitionen upprätthållas, vore konsekvensen att ett antal företeelser skulle föras till den jämförande politikens område, medan ett antal andra företeelser, trots att de är närliggande och likartade, skulle hänvisas utanför området. Sålunda skall vi notera att den forskning man brukar betrakta som jämförande inte alls, vilket den borde vara, är hemfallen enbart till det Stein Rokkan en gång kallade "whole-nation bias" (1970: 49), d.v.s. en upptagenhet med just länder och deras egenskaper. Subnationella enheter i olika länder undersöks och jämförs frekvent och återkommande, varvid fråga kan vara, vi tar ett par exempel ur nordisk forskningspraxis, om frikommuner i Norden

(Baldersheim – Ståhlberg 1994) eller om miljöpolitik i städer i Östersjöregionen (Joas 2001). En definition som menar att forskningar av denna art inte kan rymmas i samma ram som forskningar kring egenskaper hos de nordiska länderna eller Östersjöländerna är helt enkelt inte rimlig. Och: man kan naturligtvis undra över hur man skall förhålla sig till arbeten som inom samma pärmar än jämför stater, än jämför delar av stater – blir de, Robert Dahls och Edward Tuftes klassiska och eleganta studie *Size and Democracy* (1973) kan vara ett exempel, ett slags obeslutsamma oscillatorer mellan jämförande politik och annan politik?

Det oivansagda skall naturligtvis kompletteras med påpekandet att det ges en uppsjö forskningar av både äldre och nyare datum i vilka länder förekommer i jämförelser som ändå inte i första hand gäller länder. Man kan i sådana forskningar t.ex. fråga efter relationen mellan ålder och röstningsbenägenhet i valmansskåren, varvid man, utgående från den mycket rimliga tron att de proportionella valsyste­men i allmänhet är mer aktiverande (Blais – Dobrzynska 1998: 244-248), väljer att kontrollera för valsystem och att följaktligen betrakta länder som kontexter. Man undersöker därmed inte, för att dra ett hastigt exempel ur ärmen, väljare i landet A och väljare i landet B, utan yngre och äldre väljare i en proportionell kontext, representerad av landet A, och yngre och äldre väljare i en plural kontext, representerad av landet B. Det är onödigt att här belamra framställningen med referenser till denna rika och i takt med de internationella databankernas framväxt hela tiden växande litteratur – det må vara tillfyllest med en hänvisning till en färsk studie av Pippa Norris om hur valsystem formar politiska aktörers strategiska beteende och hur detta i sin tur formar väljarbeteende (Norris 2004), och en hänvisning till en likaså färsk studie av Mark Franklin om hur partivalitet och väljarnas upplevelser av valsituationen inverkar på valdeltagandet (Franklin 2004). I en essä driver Sartori med en tidigare tendens i Amerika att se varje studium av något annat land än Amerika som en övning i jämförande politik: “Thus, a scholar who studies only American presidents is an Americanist, whereas a scholar who studies only French presidents is a comparativist” (1991: 243). Sartoris kommentar härtill, förvisso berättigad, lyder: “Do not ask me how this makes sense – it does not” (1991: 243). Det är kanske orättvist, men nog inte väldigt mycket så, att säga att det rådande läget bjuder på litet liknande absurditeter, där en forskare som funderar över varför det finns en skillnad mellan England och Finland i termer av korporativism är en komparativist, medan en forskare som med en kontextuell ansats studerar väljare i England och Finland inte kvalificerar för samma läger.

Slutord

I en alldeles färsk värdesättning skriver Jean Blondel att jämförelser är centrala i studiet av politik, ty endast via dem kan generaliseringar om verklighetens värld upptäckas och fastslås. “Comparative politics must therefore be given the status it deserves”, konkluderar Blondel (2005: 190). Frågan blir emellertid vilket status man härvid egentligen skall åsyfta. Blondel vill uppenbarligen att den jämförande politiken skall ha en central ställning i en jämförelse med andra orienteringar i det vetenskapliga studiet av politik; man kan mena, utan att direkt polemisera mot Blondel, att den jämförande politikens centrala ställning i själva verket har blivit så central att den är över-

skuggande och därmed även utsuddande. Föreställningen att den jämförande politiken skall ha en central plats implicerar att den vid sin sida har andra sektorer, som skall tillskrivas mindre centrala platser. Man kan fråga vilka dessa sektorer i så fall är och hur de är beskaffade; man kan, med goda skäl, betvivla deras från jämförande politik avskilda existens.

I början av 1960-talet publicerade Robert Dahl en sedermera mycket citerad betraktelse, där han gjorde gällande att den behaviorala revolutionen hade överlevt sig själv och i och med sin seger hade onödiggjort sig själv. Den behaviorala attityden hade, menade Dahl, varit nödvändig för den statsvetenskapliga disciplinens utveckling och bestånd, och den hade fört statsvetenskapen närmare de andra samhällsvetenskapliga disciplinerna. Den hade medfört och möjliggjort vinningar och framsteg, och den var, "if anything, excessively delayed" (1961: 770). Den skulle emellertid, förutsåg Dahl, nu när den inkorporerats med disciplinen och präglat den, gradvis försvinna – "as a separate, somewhat sectarian, slightly factional outlook it will be the first victim of its own triumph" (1961: 770). Det behaviorala närmandesätter hade, vi skall citera titeln på Dahls berömda essä, antagit karaktär av en "epitaph for a monument to a successful protest".

Denna uppsats har, jämförelser i övrigt är givetvis opåkallade, försökt leverera ett ungefär liknande budskap om företeelsen "jämförande politik". Den uppkom som en strömning och en subdisciplin i en tid då den fyllde ett särskilt behov och utgjorde en motvikt till en övervägande etnocentrisk, historisk och på partikulariteter inriktad statskunskap. I en sådan situation fanns det ett behov att omtala en icke-etnocentrisk och därmed en i ett väsentligt avseende "annorlunda" statskunskap med en egen term, som på en och samma gång definierade denna annorlunda statskunskap och markerade att den var en särkategori, en underavdelning av statskunskapen i stort. I dag finns dock inte längre detta behov. Det har avlägsnats i och med att statskunskapen via sin förskrivning till en nomotetisk orientering har mognat till vetenskap. Jämförande politik finns nu överallt och därmed ingenstans² – kategorin är dominerande, och är det i en utsträckning som gör det möjligt att fråga om den längre är en kategori. Statskunskapens egentliga kärna är uppgiften att formulera sådana utsagor om politik som relaterar två eller flera begrepp till varandra och som kan bekräftas eller förkastas under hänvisning till empiriska prövningar. Även om empiriska generaliseringar om politik, som det har sagts, "usually admit of exceptions" (Everson – Paine 1973: 9), är sådana generaliseringar nödvändiga förutsättningar och byggstenar för de förklarande, förutsägande, utvärderande och rekommenderande syften som det vetenskapliga studiet av politik ytterst syftar till. När statskunskapen söker och prövar sådana generaliseringar, måste dess utövare med flit och kringsyn bedriva det som i dag kallas jämförande politik. Andra tillvägagångssätt är helt enkelt inte möjliga.

2 Vi parafrazerar här naturligtvis Aron Wildavskys berömda uppsattitel "If planning is everything, then maybe it is nothing" (Wildavsky 1972).

Litteratur

- Agné, Hans, 2004. *Democracy Reconsidered. The Prospects of Its Theory and Practice During Internationalisation – Britain, France, Sweden, and the EU*. Stockholm: Stockholm University (Stockholm Studies in Politics 104).
- Almond, Gabriel, 1966. Political Theory and Political Science, *The American Political Science Review* 60, s 869-879.
- Anckar, Carsten, 1998. *Storlek och partisystem. En studie av 77 stater*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Anckar, Carsten, 2004. *Determinants of the Death Penalty. A Comparative Study of the World*. London and New York: Routledge Research in Comparative Politics).
- Anckar, Dag, 1996. Mahdollisimman samankaltaiset maat vertailevan politiikan tutkimuksen kohteina: huomioita tutkimusstrategiasta, s 9-30 i Wiberg, Matti (red), *Politiikan moninaisuus*. Turku: Turun Yliopisto (Annales Universitatis Turkuensis, Ser. C, Tom 118).
- Anckar, Dag, 2005. "Selecting Cases in Comparative Political Research". Paper, NORFACE Workshop on Comparative Research, Oslo, February 17-18, 2005.
- Andrén, Nils, et al., 1965. *Utländsk statskunskap*. Stockholm: Liber.
- Baldersheim, Harald – Ståhlberg, K (red), 1994. *Towards the Self-Regulating Municipality. Free-Communes and Administrative Modernization in Scandinavia*. Aldershot: Dartmouth.
- Barents, Jan, 1961. *Political Science in Western Europe. A Trend Report*. London: Stevens & Sons Limited.
- Berglund, Sten – Lindström, Ulf, 1978. *The Scandinavian Party System(s)*. Lund: Studentlitteratur.
- Berg-Schlosser, Dirk, 2003. Comment on Welzel, Inglehart & Klingemann's 'The Theory of Human Development: A Cross-Cultural Analysis', *European Journal of Political Research* 42, s 381-386.
- Blais, André – Dobrzynska, Agnieszka, 1998. Turnout in Electoral Democracies, *European Journal of Political Research* 33, s 239-261.
- Blondel, Jean, 2005. The Central Role of Comparative Politics in Political Analysis, *Scandinavian Political Studies* 28, s 183-191.
- Bredsdorff, Nils, 2004. Det tålmodige demokrati: de nordiske magtudredninger, *Politica* 36, s 469-479.
- Castles, Francis G – Lehner, Franz – Schmidt, Manfred G, 1988. Comparative Public Policy Analysis: Problems, Progress and Prospects, s 197-223 i Castles, Francis G (red), *Managing Mixed Economies*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Collier, David – Mahon, James E, 1993. Conceptual "Stretching" Revisited: Adapting Categories in Comparative Analysis, *The American Political Science Review* 87, s 845-855.
- Daalder, Hans, 1987. Countries in Comparative European Politics, *European Journal of Political Research* 15, s 3-21.
- Dahl, Robert A, 1961. The Behavioral Approach in Political Science: Epitaph for a Monument to a Successful Protest, *The American Political Science Review* 55, s 763-772.
- Dahl, Robert A – Tufte, Edward R, 1973. *Size and Democracy*. Stanford: Stanford University Press.
- Denk, Thomas, 2002. *Komparativ metod – förståelse genom jämförelse*. Lund: Studentlitteratur.
- Dogan, Mattei – Pelassy, Dominique, 1984. *How to Compare Nations. Strategies in Comparative Politics*. Chatham, New Jersey: Chatham House Publishers.
- Dogan, Mattei – Kazancigil, Ali, 1994. Introduction, s 1-13 i Dogan, Mattei – Kazancigil, Ali (red), *Comparing Nations. Concepts, Strategies, Substance*. Oxford: Basil Blackwell.
- Duverger, Maurice, 1954. *Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State*. London: Methuen.

- Easton, David, 1967. The Current Meaning of "Behavioralism", s 11-31 i Charlesworth, James C (red), *Contemporary Political Analysis*. New York: The Free Press.
- Eckstein, Harry, 1975. Case Study and Theory in Political Science, s 75-90 i Greenstein, Fred I – Polsby, Nelson W (red), *Handbook of Political Science*, Vol. 7. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Everson, David H – Paine, Joann P, 1973. *An Introduction to Systematic Political Science*. Homewood, Illinois: The Dorsey Press.
- Faure, Andrew M, 1994. Some Methodological Problems in Comparative Politics, *Journal of Theoretical Politics* 6, s 307-322.
- Franklin, Mark N, 2004. *Voter Turnout and the Dynamics of Electoral Competition in Established Democracies Since 1945*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Galtung, Johan, 1967. *Theory and Methods of Social Research*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gerring, John, 2004. What Is a Case Study and What Is It Good for?, *The American Political Science Review* 98, s 341-354.
- Gerring, John, 2005. Causation: A Unified Framework for the Social Sciences, *Journal of Theoretical Politics* 17, s 163-198.
- Gunnell, John G – Easton, David, 1991. Introduction, s 1-12 i Easton, David – Gunnell, John G – Graziano, Luigi (red), *The Development of Political Science*. London and New York: Routledge.
- Hadenius, Axel, 1992. *Democracy and Development*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hague, Rod – Harrop, Martin, 2004. *Comparative Government and Politics*. 6th edition, New York: Palgrave Macmillan.
- Hakovirta, Harto, 1976. *Puolueettomuus ja integraatiopolitiikka*. Tampere: Tampereen Yliopisto (Acta Universitatis Tamperensis, Ser. A, Vol. 78).
- Joas, Marko, 2001. *Reflexive Modernisation of the Environmental Administration in Finland*. Åbo: Åbo Akademi University Press.
- Johnson, Nevil, 1989. *The Limits of Political Science*. Oxford: Clarendon Press.
- Karvonen, Lauri, 2005. "Notes on Binary Comparisons". Paper, Nordic Political Science Congress, Reykjavik, Iceland, August 11-13, 2005.
- Keman, Hans, 2002. Comparing Democracies: Theories and Evidence, s 32-61 i Keman, Hans (red), *Comparative Democratic Politics*. London: Sage Publications.
- Kuhnle, Stein – Listhaug, Ola, 1997. Makropolitiske komparasjoner, partier og politisk adferd: linjer, status, og utfordringer i norsk statsvitenskap, *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift* 13, s 215-254.
- Kuhnle, Stein – Rokkan, Stein, 1978. Political Research in Norway 1960-1975: An Overview, s 127-156 i *Scandinavian Political Studies*, Yearbook Volume 12/1977. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lane, Jan-Erik – Ersson, Svante, 1990. Comparative Politics: From Political Sociology to Comparative Public Policy, s 61-81 i Leftwich, Adrian (red), *New Developments in Political Science*. Aldershot: Edward Elgar.
- Lane, Jan-Erik – Ersson, Svante, 1994. *Comparative Politics. An Introduction and New Approach*. Cambridge: Polity Press.
- Lasswell, Harold D, 1968. The Future of the Comparative Method, *Comparative Politics* 1, s 3-14.
- Lieberson, Stanley, 1991. Small N's and Big Conclusions: An Examination of the Reasoning in Comparative Studies Based on a Small Number of Cases, *Social Forces* 70, s 307-320.
- Lijphart, Arend, 1971. Comparative Politics and the Comparative Method, *The American Political Science Review* 65, s 682-693.

- Lijphart, Arend, 1975. The Comparable-Cases Strategy in Comparative Research, *Comparative Political Studies* 8, s 158-177.
- Lijphart, Arend, 1984. *Democracies: Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty-One Countries*. New Haven and London: Yale University Press.
- Lijphart, Arend, 1999. *Patterns of Democracy. Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*. New Haven and London: Yale University Press.
- Lindblad, Ingemar – Wahlbäck, Krister – Wiklund, Claes, 1972. *Politik i Norden. En jämförande översikt*. Stockholm: Bokförlaget Aldus/Bonniers.
- Lipset, Seymour M, 1959. Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy, *The American Political Science Review* 53, s 69-105.
- Martz, John D, 1994. Comparing Similar Countries. Problems of Conceptualization and Comparability in Latin America, s 239-259 i Dogan, Mattei – Kazancigil, Ali (red), *Comparing Nations. Concepts, Strategies, Substance*. Oxford: Basil Blackwell.
- Mayer, Lawrence C, 1989. *Redefining Comparative Politics*. Newbury Park: Sage Publications.
- Meckstroth, Theodore W, 1975. "Most Different Systems" and "Most Similar Systems": A Study in the Logic of Comparative Inquiry, *Comparative Political Studies* 8, s 132-157.
- Merkel, Peter, 1970. *Modern Comparative Politics*. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc.
- de Meur, Giesele – Berg-Schlosser, Dirk, 1994. Comparing Political Systems: Establishing Similarities and Dissimilarities, *European Journal of Political Research* 26, s 193-219.
- Newton, Kenneth, 1991. The European Consortium for Political Research, *European Journal of Political Research* 20, s 445-458.
- Norris, Pippa, 2004. *Electoral Engineering. Voting Rules and Political Behavior*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nousiainen, Jaakko, 1983. Valtio-opillisen tutkimuksen behavioraalinen murros, s 179-224 i Nousiainen, Jaakko – Anckar, Dag (red), *Valtio ja yhteiskunta*. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Nyman, Olle, 1965. *Utländska statsveck. En komparativ översikt*. Stockholm: Aldus/Bonniers.
- Pesonen, Pertti, 1958. *Valitsijamiesvaalien ylioppilasäänestäjät*. Helsinki: Tammi.
- Peters, B. Guy, 1998. *Comparative Politics. Theory and Methods*. London: Macmillan Press.
- Przeworski, Adam – Teune, Henry, 1970. *The Logic of Comparative Social Inquiry*. New York: John Wiley.
- Ragin, Charles C, 1987. *The Comparative Method. Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies*. Berkeley: University of California Press.
- Redford, Emmette S, 1961. Reflections on a Discipline, *The American Political Science Review* 55, s 755-762.
- Rokkan, Stein, 1970. *Citizens, Elections, Parties: Approaches to the Comparative Study of the Processes of Development*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rose, Richard, 1991. Comparing Forms of Comparative Analysis, *Political Studies* 39, s 446-462.
- Ruin, Olof, 1969. Political Science in Sweden in the Post-War Period, s 171-182 i *Scandinavian Political Studies*, Yearbook Series, Volume 4/69. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ruin, Olof, 1978. Political Science Research in Sweden 1960-1975: An Overview, s 157-184 i *Scandinavian Political Studies*, Yearbook Series, Volume 12/77. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ruin, Olof, 2002. The Development of Swedish Political Science, s 27-44 i *Swedish Research in Political Science. An Evaluation*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Sartori, Giovanni, 1970. Concept Misformation in Comparative Politics, *The American Political Science Review* 64, s 1033-1053.
- Sartori, Giovanni, 1987. *The Theory of Democracy Revisited. Part Two: The Classical Issues*. Chatham, New Jersey: Chatham House Publishers.

- Sartori, Giovanni, 1991. Comparing and Miscomparing, *Journal of Theoretical Politics* 3, s 243-257.
- Scarrow, Howard A, 1969. *Comparative Political Analysis: An Introduction*. New York: Harper & Row.
- Sjöblom, Gunnar, 1997. Reflections: The Cumulation Problem Revisited, *European Journal of Political Research* 31, s 78-81.
- Smelser, Neil J, 1973. The Methodology of Comparative Analysis, s. 42-86 i Warwick, Donald P – Osherson, Samuel (red) 1973, *Comparative Research Methods*. Englewood Cliffs, N. J: Prentice-Hall.
- Stepan, Alfred – Skach, Cindy, 1994. Presidentialism and Parliamentarism in Comparative Perspective, s 119-136 i Linz, Juan J – Valenzuela, Arturo (red), *The Failure of Presidential Democracy*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.
- Vanhanen, Tatu, 1990. *The Process of Democratization. A Comparative Study of 147 States, 1980-88*. New York: Taylor & Francis.
- Vanhanen, Tatu, 2003. *Democratization. A Comparative Analysis of 170 Countries*. London and New York: Routledge (Routledge Research in Comparative Politics).
- Welzel, Christian – Inglehart, Ronald, 2003. Exemplary Versus Statistical Evidence? Response to Berg-Schlosser, *European Journal of Political Research* 42, s 387-389.
- Wildavsky, Aron, 1972. If Planning is Everything, Then Maybe it is Nothing, *Policy Sciences* 3, s 11-30.